

פתרון הבחינה

היסטוריה

קיץ תשפ"ב, 2022, שאלון: 22381

מוגש ע"י צוות המורים של "יואל גבע"

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. חלק מהתשובות הן בנקודות בלבד, על הנבחן לפרט את הדברים.

בשאלון זה שמונה נושאים, ועל הנבחן לבחור שניים מהם.

בכל נושא שני פרקים, על הנבחן לענות על שתי שאלות.

נושא 3 – קהילת יהודי קרקוב

על הנבחן לענות על שתי שאלות:

על אחת מן השאלות 9-10 (פרק ראשון) ועל אחת השאלות 11-12 (פרק שני)

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מן השאלות 9-10 (35 נקודות)

שאלה 9 – הייחודיות של קהילת יהודי קרקוב

סעיף א'

שני מאפיינים בתחום הכלכלה:

מאפיין ראשון – הקמת בתי מספר וחנויות. ציטוט: "58% מן הסוחרים בקרקוב היו יהודים".
מאפיין שני – הקמת מפעלים. ציטוט: "77% מן האוכלוסייה היהודית בקרקוב התפרנסו מתעשייה, ממלאכה וממסחר".

שני מאפיינים בתחום התרבות:

מאפיין ראשון – הוצאת עיתון - בקרקוב הודפס עיתון ציוני שהיה עיתון ליברלי שתקף את האנטישמיות בקרב הפולנים ואת ההתבוללות בקרב הקהילה היהודית. העיתון גם ניהל תעמולה ציונית, ופרסם ידיעות אודות היהודים והיישוב העברי.

מאפיין שני - תיאטרון - בשנת 1926 הוקם בקרקוב תיאטרון יהודי בתמיכה של חברי הבונד (בונד – מפלגה יהודית בפולין). בנוסף, היו אנשי רוח ואמנות יהודיים שנהגו להיפגש בבתי קפה ולדבר על השגרה היומית. משורר יהודי בולט שחי באותה תקופה היה מרדכי גבירטיג, נגר במקצועו שחיבר שירים ופזמונים עממיים רבים.

מאפייני התרבות באו לידי ביטוי בקטע הפוליטי כי בקרקוב היו כאלו שהדגישו את תרבות היידיש בעוד אחרים הדגישו את עניין הציונים והעלייה לארץ ישראל. לכן, היו בקרקוב מפלגות שונות שכל אחת מהן ייצגה זרם אחר.

סעיף ב'

שני מאפיינים ייחודיים של קטע קרקוב :

מאפיין ראשון – גטו קטן וסטרילי – הגטו בקרקוב היה קטן יחסית לגטאות אחרים ולגודלה של העיר. מאפיין שני – מיקומו – גטו קרקוב הוקם בקצה העיר, מעבר לנהר הויסלה. מאפיין שלישי – גטו קרקוב הוקם יחסית מאוחר. בעוד רוב הגטאות באירופה הוקמו מספר חודשים לאחר תחילת המלחמה, גטו קרקוב הוקם אחרי שנה וחצי מתחילת המלחמה – מרץ 1941. הסיבה – קרקוב הייתה בירת הגנרל - גוברנמן ולגרמנים לא היה רצון בהקמת גטו בעיר הבירה וכשהם כבר הקימו אותו הם רצו שהוא יהיה קטן ורחוק ממרכז העיר. שתיים מן המטרות :

(הערה לתלמיד – קיימות עוד תשובות מעבר לאלו שמופיעות כאן).

1. הפרדה מוחלטת בין היהודים לבין האוכלוסייה המקומית. מטרת הנאצים הייתה לבודד את היהודים ממקורות עזרה מבחוץ, ע"י מניעת מגע עם שאר תושבי העיר.
2. השפלה והמחשת חוסר האונים מול "האדון האמתי" ע"י הפעלת טרור שיטתי כחלק בלתי נפרד מחיי היום-יום בגטו.
3. הגדלת ממדי התמותה על ידי הרעבה, צמצום שטח המחיה ויצירת תנאי תברואה ירודים.
4. עידוד הפרוד הפנימי בקהילה היהודית, על ידי מתן סמכויות שלטון מוחלטות בידי היודנרט והמשטרה היהודית.
5. הגברת הדמורליזציה, שבירת החוסן הנפשי של היהודים, בעיקר הנוער, ע"י איסור פעילויות חינוך, תרבות ודת.
6. ניצול כלכלי הן באמצעות שוד ישיר והן באמצעות עבודת כפייה ללא תשלום.
7. הטעיית היהודים והסתרת הכוונות האמתיות של השלטונות ע"י הפצת תעמולת כזב שהועברה דרך היודנרט ומלשינים למיניהם.

שאלה 10 – קשיי הקיום בגטו

סעיף א'

קטע א

קטע זה עוסק בתקופה שבין הקמת הגטו עד הפתרון הסופי. קבעתי זאת על פי הציטוט הבא : "הוקם "משרד העבודה" שם היו מטביעים חותמות על התעודות החדשות שניתנו לתושבי הגטו העובדים בחוץ....".

שלושה מאפיינים של החיים בגטו :

"כלכלת הגטו מתחילה להתפתח" – ניתן להבין שלמרות שהגטו הוקם, היהודים המשיכו לעסוק בפעילות כלכלית גם בתוכו. "נפתחה אפילו מסעדת ריקודים" – היהודים ניסו להמשיך עם חיי התרבות שלהם. "המתח התמידי מורט את העצבים והדאגה לבאות מעכירה את מצב הרוח" – ניתן להבין שהאווירה הכללית הייתה לא טובה והיו דאגות מפני העתיד.

קטע ב

קטע זה עוסק בתקופה שאחרי גירוש יוני, 1942.

ציטוט: "ימים אחדים לאחר הגירוש הופיעה הודעה ששטח הגטו יצומצם" – ידוע שאחרי גירוש יוני שטח הגטו הצטמצם..

קטע ג

קטע זה עוסק בימים שבאו אחרי גירוש אוקטובר, 1942.

ציטוט: "שוב מקטינים את שטח הגטו, שוב נראים מחזות זוועה איומים" – על פי הקטע ניתן להבין שמדובר בגירוש אוקטובר.

סעיף ב'

חשיבותו של בית המרקחת:

בית המרקחת של תאדאוש פאנקיוויץ' היה ממוקם בגטו והיו לו מספר שימושים.

1 – בית המרקחת סיפק סיוע רפואי ליהודים.

2 – בית המרקחת היה מקום מפגש שבו התנהלו שיחות.

3 – בבית המרקחת קיבלו יהודים מידע על האירועים שמתרחשים מחוץ לגטו, הן בקרקוב, הן בפולין והן בכל אירופה.

שתי דוגמאות להתמודדות עם הקשיים בתחום החינוך:

דוגמא ראשונה - מורים קיימו לימודים בסתר לילדים בגיל בית ספר יסודי.

דוגמא שנייה - הוקמו גני ילדים ביוזמה פרטית.

דוגמא שלישית - ארגון הצינטוס תרם להפעלת מספר מעונות ילדים ויתומים.

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על אחת מן השאלות 11-12 (15 נקודות)

שאלה 11

הגרמנים ראו ביודנראט ארגון שהמטרה שלו לבצע את הוראות הגרמנים אולם היודנראט ראה עצמו כארגון שדואג ליהודים ולא רק מבצע את פקודות הגרמנים.

להלן הדוגמאות:

א. אורגנה מגבית בגדים.

ב. הוקמו שישה מטבחים ציבוריים בהם חולקו ארוחות בוקר וצהריים.

ג. אורגנו דירות משותפות שנתנו מענה לכלל היהודים בקרקוב.

ד. ניתנה עזרה בתנאי התברואה על מנת למנוע התפרצות מחלות ומגפות.

בנוסף, היודנרט ידע שכל עוד הגטו פרודוקטיבי (יצרני) קיים סיכוי להמשך הישרדותו, ועל כן עשו מאמץ למצוא מקומות עבודה לתושבי הגטו. הם היו צריכים להחליט למי לספק עבודה ובאיזה תחום. כמו כן, היהודים בגטו נאבקו על העבודה כי רק מי שעבד יכול היה לקבל תוספת תלושי מזון ושכר זעום מהיודנראט כדי להתקיים.

שאלה 12

רבקה קופר טוענת שמדובר בצעירים בלי ניסיון שלא ידעו מה זה מחתרת ואיך צריך להתנהל. מנהיגי עקיבא החליטו להקים מחתרת בשל 3 גורמים :
גורם ראשון – תחילת הגירושים מהגטו (הגירוש הקטן בחודש מרץ 1942).
גורם שני – משלחת שעקבה אחרי חלק מהמגורשים והבינה שבסוף שולחים אותם להשמדה.
גורם שלישי – הכרוז של אבא קובנר שאמר : "אל נלך כצאן לטבח".

שינוי אחד במטרות המחתרת :

1. **יצירת דמות יהודי חדש** - להוות דוגמה ומופת לדורות הבאים ולחברי התנועות הציוניות בארץ באמצעות יצירת יהודי לוחם המסוגל להגן על עצמו גם בגולה, ונאבק גם מול הנאצים, ובכך להשפיע על היהודים הציונים להקים מדינה עצמאית בא"י בדרך של מאבק. הפאסיביות מאפיינת את יהדות הגולה ואת המנטאליות הגלותית בעוד מאבק אקטיבי יוצר את דמות היהודי החדש. מדברי דולק ליבסקינד "כיון שלא זכינו להשתתף בפועל בעבודת הבניין (של א"י), נבצע לפחות כאן את תפקידנו ההיסטורי"
2. **מוות בכבוד**, "למען שלוש שורות בהיסטוריה" – אין למות ללא התנגדות. חברי תנועות הנוער ידעו את גורלם מראש ולא נלחמו על מנת לשרוד אלא רק על מנת לבחור את הדרך בה ימותו, דרך של כבוד עצמי המעוררת באחרים יראת כבוד כלפיהם. מדברי סימק דרנגר "התוצאה של מאבק חמוש עלולה להיות לא רק חיים של חירות, אלא גם מוות של חירות... אפשר לקבל את פני המוות בכבוד ובשלווה, אם יש בו תכלית" ומדברי אשתו גוסטה "נשאר-נא זכר אחרינו, שיעורר בלב מישהו יראת כבוד כלפינו".
- לתפיסתם של תנועות הנוער, לחימת הנוער היהודי תיזכר לשנים כמי שנלחמו עד מותם. למען יזכרו הדורות הבאים שהיהודים נלחמו ולא הלכו כצאן לטבח. מדברי דולק ליבסקינד "כי לא רצינו, שבבוא היום תאמר ההיסטוריה, כי יהודי פולין מתו מיתה עלובה ללא סימן אחד של התנגדות".
3. **השפעה על מחתרות נוספות לצאת למרד** – מנהיגי התנועות בקרקוב סברו כי פעולה חמושה שלהם יכולה להצית וללבות את פעולות המרד ברחבי כל האזורים הכבושים ע"י הנאצים. מדברי דרנגר "נהיה חוליה בשרשרת גדולה".

נושא 6 - תולדות ארצות הברית

על הנבחן לענות על שתי שאלות :

על אחת מן השאלות 21 – 22 (פרק ראשון) ועל אחת מן השאלות 23 – 24 (פרק שני)

פרק ראשון

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מן השאלות 21 - 22 (35 נקודות)

שאלה 21 – המאבק לשוויון זכויות

סעיף א'

מרטין לותר קינג דגל באי אלימות ובגישה שבה הלבנים והשלטון הם חלק מהמאבק. לעומתו, מלקולם אקס טען שגישה זו אינה נכונה. ציטוט: "מעשיו שלו מבקרים אותו". ציטוט נוסף: "ואנשים כמו קינג – תפקידם הוא ללכת בין הכושים

ולהורות להם "אל תשיבו מלחמה שעה!" הוא אינו אומר להם, "אל תילחמו בינכם לבין עצמכם". מה שהוא אומר להם בעצם הוא: "אל תילחמו באיש הלבן".

הפתרון של הכוח השחור:

מלקולם X. לא רצה שילוב, אלא היפרדות מאמריקה הלבנה שמעבדת את השחורים, מתוך עקרונות הפלורליזם התרבותי שנהיו פופולריות בשנות ה-60. לא רצו לתקן את החברה, אלא ליצור מציאות חלופית ומתבדלת בקהילות השחורות, כתוצאה מכך לא הסכימו שלבנים יהיו חלק מהתנועה. חלקם התקרבו לאסלאם וקראו ל"כוח שחור". הם למעשה רצו לחיות בקהילות שחורות שמתבדלות ולא חיות יחד עם הלבנים.

סעיף ב'

שלוש פעולות:

רשות שופטת – פסק דין לינדה בראון נגד מחלקת החינוך של עיריית טופקה, קנזס (1954) – ביטול ההפרדה הגזעית בשנת 1954 ביקשה נערה אמריקנית בשם לינדה בראון ללמוד בבית ספר שנמצאת ממש קרוב לביתה. בית הספר סרב לרשום אותה והפנה אותה לבית ספר שנמצא בשכונה אחרת. אביה של לינדה פנה לבית המשפט העליון בטענה שזו אפליה על רקע גזעי. בית המשפט קבע שהפרדתם של ילדים לבתי ספר ציבוריים שונים פוגעת בזכות השוויון ולכן אין מקום לעקרון נפרד אבל שווה. פסק דין זה ביטל למעשה את פסק הדין של פלסי נגד פרגוסון וקבע שאסור להפלות אנשים על רקע גזעי. כתוצאה מכך יכלו ילדים שחורים ללמוד בבתי ספק של לבנים (לפחות באופן רשמי).

רשות מבצעת – הנשיא אייזנהאואר מתערב במשבר ליטל רוק

בספטמבר, 1957, ביקשו 9 תלמידים שחורים ללמוד בבית ספר תיכון בעיר ליטל רוק במדינת ארקנסו. כשהם הגיעו לבית הספר, שוטרים לא נתנו להם להיכנס על פי הוראה של מושל המדינה (שמו של המושל היה אורבל פאובוס). לאחר פניה לבית המשפט, הורו השופטים למושל לאפשר לתלמידים להיכנס. ב-23 בספטמבר הגיעו התלמידים לבית הספר אולם הם שוב לא הצליחו להיכנס והפעם בשל העובדה שאלפי תושבים מנעו את כניסתם. יום לאחר מכן, בצעד נדיר ולא שיגרתי, החליט נשיא ארה"ב, דווייט אייזנהאואר להתערב במקרה. הוא שלח לבית הספר את הדיוויזיה המוטסת ה-101 (יחידת צנחנים!!!) שהתפרסמה במבצעים שלה במלחמת העולם השנייה) כדי שהלוחמים שלה יאפשרו לתלמידים להיכנס לבית הספר, וכך היה כלומר התלמידים נכנסו והתחילו את שנת הלימודים.

רשות מחוקקת – הקונגרס חוקק את חוק הזכויות האזרחיות

חוק הזכויות האזרחיות

חוק הזכויות האזרחיות נחקק בשנת 1964 ומטרתו הייתה לשפר את חיי השחורים בארה"ב. להלן מספר סעיפים בולטים בחוק:

סעיף 1: זכויות הצבעה:

אותן אמות מידה תונהגנה לגבי כל האנשים המבקשים להירשם כבעלי זכות הצבעה ולהצביע. אסור למנוע זכות הצבעה בשל איזו טעות או השמטה מזערית ברישום.

כל מי שסיים שש כיתות ייחשב לעניין זה כיודע קרוא וכתוב.

סעיף 2: שירותים לציבור:

בשירותים הניתנים לציבור והמפורטים להלן, אסורה האפליה על יסוד גזע, צבע, דת ומוצא לאומי: מסעדות, קפיטריות, דוכנים למשקאות, תחנות דלק, בתי קולנוע, תיאטראות, אולמי קונצרטים, מתקני ספורט, בתי מלון וברכות שחייה.

סעיף 7: הזדמנות שווה בתעסוקה:

מעסיקים, איגודים מקצועיים וסוכנויות תעסוקה נדרשים להתייחס לכל בני האדם ללא הבדל גזע, מין, צבע, דת או מוצא לאומי. יחס שווה חייב להינתן בכל הקשור בתעסוקה: בשכירת עובד, בקידומו, בפיטוריו, בתוכניות השתלמות וכ'.

שאלה 22 – גישות בקליטת מהגרים

סעיף א'

הגישה בקריקטורה היא כור היתוך. כור היתוך הוא מושג שמתכוון למכונה שמתכיחה מתכות שונות ומוציאה מתכת חדשה שמורכבת מכל השאר. הכוונה היא שאנשים מגיעים למדינה החדשה ומאמצים את התרבות שלה ואת המנהגים שלה תוך שהם "מוותרים" על התרבות הקודמת מהמדינה שממנה הם הגיעו והמטרה היא ליצור חברה אחת עם תרבות דומה ומאפיינים דומים. גישה זו החלה כבר במאה ה-18 כשאנגלים, צרפתים והולנדים התמזגו יחד כדי ליצור תרבות אחידה. ניתן לעשות זאת על ידי הקפדה על השפה האנגלית, שירות בצבא, נישואי תערובת וכדומה. בקריקטורה רואים מקבץ של אנשים בתוך חבית כשאדם המסמל את ארה"ב מעוניין שכולם יהיה יחדיו בלי הבלטה מיוחדת.

הגישה בקטע המקור היא כור היתוך עם גוש על הטמעה מהירה כלומר על התושבים החדשים להיטמע אל תוך אוכלוסיית ארה"ב שכבר חיה במדינה.

ציטוט: "הדוד הארי ביטל בתנות יד. "ארוך מידי לאמריקה", אמר, פה אוהבים הכל בקיצור ומהר לעניין". ציטוט נוסף: "הדוד הארי התגאה בבניו המגודלים.. מוצרים של אמריקה", אמר".

כור היתוך התפתח כי המטרה הייתה לאחד את אלו שהגיעו בעיקר ממערב אירופה (WASP).

כור היתוך עם דרישה להיטמעות מהירה התפתח כי המהגרים החדשים כבר הגיעו למדינה עם חברה ותרבות והם נאלצו להצטרף לחברה החדשה במהרה.

סעיף ב'

הגישה האחרת היא רב תרבותיות.

מדובר במושג שהוא הפוך מכור היתוך. במושג זה נותנים למהגר להמשיך את דרכו ואת תרבותו ולא מבקשים ממנו לשנות אותה. הגישה הזו נתמכת על המשפט: חיה ותן לחיות (Live and let live). הגישה הזו נמשכה גם לאחר מלחמת העולם הראשונה במוסדות אקדמאים ולקראת סוף המאה ה-20 אף נחקק חוק שמעניק תקציבים לשימור התרבות מהמדינה ממנה הם הגיעו.

הסיבות לגישה זו:

1 – הגישה היא חלק מעקרונות הדמוקרטיה.

2 - הגישה אינה מכריחה אנשים לשנות את תרבותם כמו בכור היתוך ולא מאלצת אותם ליצור היטמעות מהירה.

3 – תופעת החיפוש אחר שורשים אתניים ותרבותיים הפכה לפופולרית בעיקר החל משנות ה-70.

פרק שני

הנבחרים נדרשו לענות על אחת מן השאלות 23 - 24 (15 נקודות)

שאלה 23

דוגמאות מן החוקה להבטחת האיזון בממשל:

הפרדת רשויות – בממשל המרכזי שיוקם יופרדו זו מזו שלוש רשויות הממשל (המחוקקת, המבצעת והשופטת) וזאת כדי לנטרל ולבלום את הסכנה של צבירת עוצמה יתרה במוקד כוח יחיד. הוגה דעות צרפתי בשם מונטסקייה דיבר על כך כמה שנים לפני כן ומנסחי החוקה החליטו שדבר זה טוב עבורם. להלן הרחבה על הרשויות:

הרשות המחוקקת – החוקה ייסדה שני בתי מחוקקים: הסנאט (הבית העליון) ובית הנבחרים (הבית התחתון). יחדיו הם מכונים 'קונגרס' וכל חוק צריך לעבור אישור של שניהם. חברי הסנאט מכהנים 6 שנים ומייצגים את המדינות השונות (מכל מדינה מגיעים שני נציגים) ואילו חברי בית הנבחרים מכהנים שנתיים ומייצגים את המדינה באופן יחסי למספר תושביה, כך שיש בו הרבה יותר חברים.

הרשות המבצעת – החוקה קבעה אחראי יחיד שעומד בראש הרשות המבצעת – הנשיא, הנבחר אחת לארבע שנים. עובדת היותו 'בודד בצמרת' מעניקה לו כוח רב, שכן הוא יכול להחליט לבדו, אינו נדרש לערב עוד גורמים בהחלטותיו, ויכול לפעול בחופשיות רבה. החוקה העניקה לנשיא סמכות ואחריות לנהל את מדיניות החוץ והביטחון של ארה"ב, והוא גם המפקד העליון של הצבא. בניגוד למשטר פרלמנטרי כמו בישראל, במשטר נשיאותי תקופת כהונתו של ראש הרשות המבצעת מובטחת לו כלומר אי אפשר להפילו בהצבעת אי אמון, דבר המעניק לו עצמאות וחופש פעולה רחב. הנשיא מנהל את הרשות המבצעת וממנה את כל פקידיה, והם נתונים למרותו ולאחריותו. הוא ממנה גם את שופטי בית המשפט העליון אולם המינויים כפופים לאישור הקונגרס. הנשיא יכול לפטר את השרים וכך לדאוג למשמעת בתוך הממשלה.

הרשות השופטת – את שופטי בית המשפט העליון ממנה הנשיא והתפקיד הוא לכל ימי חייהם. שכרם של השופטים לא יופחת במהלך תקופת כהונתם וזאת על מנת לשמור על עצמאותם מלחצי הרשויות האחרות.

איזונים ובלמים – הכוונה היא שכל הרשויות תלויות אחת בשנייה ובולמות אחת את השנייה ובכך יש איזון של כולן. כמעט כל צעד שלטוני עובר דרך 3 הרשויות והמטרה היא שלא ירוכז כוח רב מידי בידי גוף אחד.

במילים אחרות, מבנה החוקה בנוי באופן כזה שהרשויות השונות יכולות, רשאיות ואף חייבות לבלום ולאזן אחת את השנייה. כך נמנע כוח רב מידי בידי גוף אחד ונוצר פיקוח של הגופים זה על זה כאשר השיטה אמורה לצמצם הן שיקול דעת מוטעה והן שחיתות מכוונת.

דוגמא 1: הקונגרס קובע את תקציב המדינה, אך הרשות המבצעת (הנשיא) מבצע את העניין בפועל ולכן הדבר מחייב איזון ופיקוח הדדי ביניהם.

דוגמא 2: בית המשפט מוסמך להכריז על חוק או מדיניות של הרשויות האחרות כנוגדים את החוקה ואז לבטלן. לדוגמא: בית המשפט יכול להחליט על חוקי הקונגרס כנוגדים את החוקה.

דוגמא 3: הנשיא הוא האחרון לחתום על החוק ואם הוא לא חותם החוק לא נכנס לתוקף.

דוגמא 4: הנשיא חייב לקבל את אישור הסנאט להסכמים שהוא מבקש לחתום עם מדינות זרות (ברוב של שני שלישים), למינוי שגרירים ושרים בממשלתו וכן למינוי שופטי בית המשפט העליון.

דוגמא 5: הנשיא הוא המפקד העליון של צבא ארה"ב, אך היציאה למלחמה מותנת באישור הקונגרס.

דוגמא 6: הקונגרס יכול להדיח נשיא שמעל בתפקידו ובנוסף הוא יכול להדיח שופטים שמעלו בתפקידם.

דוגמא 7: הנשיא והקונגרס עשויים להתערב במדיניות בית המשפט העליון על ידי מינוי שופטים שהם חושבים שמתאימים לתפקיד.

דוגמא אחת מן התיקונים לחוקה להבטחת האיזון בממשל:

תיקון ה- 22: הנשיא לא יכול להיבחר יותר מפעמיים.

"אף אדם לא ייבחר לכהונת נשיא יותר מפעמיים ואף אדם אשר החזיק במשרת הנשיא או כיהן בפועל כנשיא למשך יותר משנתיים בתקופת כהונה אליה נבחר אדם אחר לנשיא לא ייבחר למשרת הנשיא יותר מפעם אחת. אבל תיקון זה לא יחול על אדם אשר החזיק במשרת הנשיא כאשר תיקון זה הוצע על ידי הקונגרס ולא ימנע מאדם אשר מחזיק במשרת הנשיא או מכהן בפועל כנשיא במהלך הזמן בו נכנס התיקון לתוקף לכהן כנשיא עד סוף תקופת כהונתו."

שאלה 24

משבר הטילים בקובה הוא משבר שהתרחש באי קובה והוא עוד דוגמא למלחמה הקרה שהייתה בין בריה"מ לבין ארה"ב.

בשנת 1959 התרחשה בקובה הפיכה שבה הודחה הממשלה ובמקומה עלו המורדים לשלטון. המורדים, בראשותם של פידל קאסטרו וארנסטו "צה" גוארה האגדי, ביצעו מספר פעולות: הם הלאימו רכוש (גם של חברות אמריקניות), הנהיגו רפורמות סוציאליסטיות ונלחמו בשחיתות. בנוסף, הם חתמו עם בריה"מ על חוזים כלכליים. בתגובה לכך, ניתקה ארה"ב את יחסיה עם קובה. תקופה קצרה לאחר מכן תכננה ארה"ב מבצע בו יופל השלטון בקובה על ידי ארגון הביון האמריקני ה- CIA. הפלישה התבצעה בשנת 1961 אולם היא תוכננה ובוצעה באופן מרושל ולכן היא נכשלה. בעקבות ניסיון זה ניתקה קובה כליל את קשריה עם ארה"ב והידקה בצורה משמעותית את יחסיה עם בריה"מ.

הפלישה למפרץ החזירים

חטיבה 2506, ובה 1,400 גולים קובניים שאומנו והודרכו על ידי ה- CIA, בהוראת מנהל הסוכנות אלן דאלס ובאישורו של הנשיא ג'ון פ. קנדי, שנכנס לתפקידו כשלושה חודשים קודם לכן, נחתה מדרום להוואנה בחוף חירון שבמפרץ החזירים (בקובה מכנים את הפלישה על שם החוף, ולא על שם המפרץ). ההנחה של סוכנות הביון הייתה כי הפלישה תצית ניצוץ של התנגדות עממית לקסטרו, אולם זו לא באה. תשעים מהגולים שנחתו על החוף נהרגו בקרבות, והיתר נפלו בשבי. שתי ספינות אספקה אמריקניות, "יוסטון" ו"ריו אסקונדידו", הוטבעו על ידי מטוס קובני. הנשיא קנדי אומנם אישר את התוכנית, אותה ירש מן הממשל הקודם (והורה לשנות את יעד הפלישה ממפרץ טרינידד למפרץ החזירים), אך משהתברר במהלך הלחימה כי רק סיוע אמריקני נרחב יציל את הפלישה הכושלת, הורה קנדי שלא לסייע לגולים, על מנת שלא להעמיק את המעורבות האמריקנית במה שנראה ככישלון מהדהד, ולחסוך בחיי אדם. הלחימה הסתיימה יומיים לאחר שהחלה, ב-19 באפריל 1961.

המשבר מגיע לשיאו

באוקטובר 1962 גילו מטוסי ביון אמריקנים בסיסי טילים גרעיניים לטווח בינוני, שהוקמו ע"י הסובייטים בקובה, במרחק 200 ק"מ!!! בלבד מחופי ארה"ב. במילים אחרות כמעט כל שטחה של ארה"ב היה נתון לאיום של פצצות אטום. הנשיא קנדי ראה בכך קריאת תיגר – איום ישיר על בטחון ארה"ב וחדירה אל תחום ההשפעה הבלעדי שלה. בפני הנשיא ניצבו כמה אופציות: לתקוף את בסיסי הטילים ובכך לדרדר את העולם לשואה גרעינית או לנסות להגיע להידברות עם בריה"מ.

לאחר דיונים, בחר קנדי לפעול בדרך הבאה:

הוא הטיל סגר ימי על קובה, והורה לעצור כל אנייה סובייטית נושאת טילים ולמנוע את הגעתה לאי. הוא גם הזהיר את הסובייטים, שכל שימוש שיעשה בטילים אלה יביא להתקפה כללית של ארצות הברית על ברית המועצות. במשך ימים אחדים עקב העולם בחרדה אחר האירועים בקובה. הכול חששו ממלחמה גרעינית. **היה זה העימות המסוכן ביותר שאירע במהלך המלחמה הקרה.** לבסוף נהגו שני המנהיגים באחריות והגיעו להסכם.

תוצאות העימות

- 1 – מנהיג בריה"מ, ניקיטה חרושצ'וב, הבטיח לסלק את כל הטילים תמורת התחייבות פומבית של האמריקנים, שהם לא יפלו לקובה.
- 2 - באופן לא פומבי התחייב קנדי לפרק את מערכות הטילים שהציב צבא ארצות הברית בטורקיה.
- 3 – בסופו של דבר, שני הצדדים נמנעו משימוש בנשק גרעיני.
- 4 – הותקן 'קו אדום' – קו טלפוני ישיר בין שני הנשיאים, שאפשר קשר מידי בין המנהיגים במקרה של משבר.